

KUSTBON

Nr 5-6 - Årgång 10

ORGAN FÖR
ESTLANDSSVENSKARNA I SVERIGE

December 1953

Nargö gamla kapell och skola

Kapellet nedbrändes av ryska trupper år 1918.

Ett unikt foto ur fröken Dagmar Petterssons samlingar.

Utgiven av Svenska Odlingens Vänner.

Redaktör och ansvarig utgivare: *Manfred Nyman.*

Red.-sekr.: *Lars Broman.*

Red. och Exp.: Tunnelgatan 23, 3 tr., Stockholm.

Kustbons postgiro: 19 72 07.

Utkommer 1953 med sex nummer.

Prenumerationspris 1953 5 kr.

Annonspris: 1/1 200:—, 1/2 115:—, 1/4 60:—,
1/8 35:—

Förlovnings-, vigsel- och födelseannonser 5 kr.

Dödsannonser 20 kr.

Härnösand 1953 - Härnösands Boktryckeri Aktiebolag

Ur innehållet

En återblick, av fil. lic. Elmar Nyman	sid. 2
Tankar inför julen, av pastor Arthur Johansson	3
Österblom och Thorén. Ett 80-årsminne, av kyrkoherde Karl Hammarin	4
Minnen och reflektioner, av folkskollärare Rud. Timmerman	7
Avsked från Tallin, av kamrer H. Marcus	9
"Christer Saléns" haveri 1951, av sjökapt. Edv. Zeisig	11
Prästen, klockaren och godsägarens ox. En historia på Nuckömål. Inledning av professor G. Danell	13
S.O.V:s styrelseberättelse	15
Sven Danell 50 år, av folkskoll. A. Vesterberg	17

En återblick

Tio årgångar av Kustbon i Sverige föreligger färdiga i och med detta tidningsnummer. En diger lunta — i bokformat omkring 1.000 sidor — kan härmed läggas till många andra böcker, som skrivits om och för estlandssvenskarna. Det råder ingen tvekan om att dessa sidor äro av värde för historieforskningen.

Det var Riksföreningens Estlandsutskott som sommaren 1944 beslöt att återuppliva estlandssvenskarnas traditionsrika tidning i det nya hemlandet. Utskottets ordförande riksantikvarie Sigurd Curman blev ansvarig utgivare och inspektör Folke Lindström hos Kommittén för estlandssvenskarna redaktör. I redaktionsutskottet ingågo också estlandssvenskar. Estlandsutskottet har sålunda även i detta fall visat att det velat främja den andliga odlingen bland estlandssven-

skarna. Psykologiskt riktigt var det säkert att det gamla namnet Kustbon bibehölls liksom vintjettbild, som endast ändrades så att man nu kunde se hela flaggstången med svenska flaggan i topp. Det symboliska häri undgick säkert ingen läsare. Tidningen var givetvis även en tillgång för Kommittén för estlandssvenskarna, varom talrika informativa artiklar som den införde i de första årgångarna bära vittne.

Våren 1945 hade det kommit så långt, att även Svenska Odlingens Vänner kunde återuppta sin verksamhet — givetvis enligt omarbetade stadgar — och Estlandsutskottet erbjöd föreningen att få överta utgivandet av Kustbon, vilket ju också var naturligt. Första numret med S. O. V. som utgivare kom i augusti 1945. Riksantikvarie Curman kvarstod som ansvarig utgivare till 1947 då Manfred Nyman tog vid. Redaktörsposten sköttes 1945—46 av Manfred Nyman, 1947—49 av Edvin Lagman, 1950—51 av Elmar Nyman och sedan 1952 åter av Manfred Nyman.

Det finns i detta sammanhang ingen möjlighet att ge sig in på en analys av innehållet i de tio årgångarna Kustbon — därtill torde senare ges tillfälle — men helt allmänt torde man kunna säga att dess innehåll varit det lämpliga: informationer om det nya hemlandet, artiklar av kulturhistoriskt intresse från Svenskbygden i Estland, familjenotiser, meddelanden och skildringar från bosättningsområdena i Sverige etc. Då tidningen utges av Svenska Odlingens Vänner är det dessutom naturligt att artiklar och meddelanden som beröra föreningens verksamhet inflyta.

Liksom S. O. V:s verksamhet är också Kustbon ett opolitiskt språkrör. Det är naturligtvis inte meningen att sanningsenliga skildringar som beröra de olika politiska regimerna i vår historia skola avvisas. De få endast ej vara tendentiösa.

Under de tio åren i Sverige har Kustbon kunnat glädja sig åt en relativt stor läsekrets och ett välvilligt mottagande. Redaktionens kanske väl pessimistiska kalkyler rörande ett snart nedläggande av tidningen ha ej tagits på allvar av läsarna. Även om tidpunkten för nedläggandet nu ur många synpunkter skulle vara lämplig, bl. a. med hänsyn till att estlandssvenskarna nu akklimatiserats och förvärvat nya läsvanor, talar mycket för att vi åtminstone för en årgång framåt bör fortsätta med utgivandet efter nuvarande utgivningsplan. Svenska Odlingens Vänner tackar alla som under de gångna åren haft möda att utstå med tidningens redaktion och ekonomi, dem som varit vänliga nog att lämna skriftliga bidrag och slutligen alla trogna prenumeranter som år efter år skickat in sina prenumerationsmedel och därmed visat att en estlandssvenskarnas egen tidning har berättigande även i ett land som Sverige, där tidningsfloran är så utomordentligt riklig.

Elmar Nyman.

Register för Kustbon 1944—1953 medföljer nästa nummer av tidningen.

Pastor

Arthur Jobansson

Tankar inför julen

*"Det är en ros utsprungen av Jesse rot och stam.
Av fadren ren besjungen den står i tiden fram.
En blomma skär och blid.
Mitt i den kalla vinter,
I midnatts mörka tid."*

Psalmen började tona i den gamlas hjärta redan under adventstiden. Ute låg storstaden i decembermörker och hon gick där i sin våning i det stora punkthuset sju trappor upp och såg ut i dunklet. Hur underligt att fira jul i en storstad. Det blir ju inte någon riktig helg i gammal mening. Visserligen har snön redan fallit och sökt att kläda staden i en renare dräkt, men så snart trafiken kommer igång i den tidigare morgontimmen, smutsas allt det skira och vita och man ser endast den svarta asfalten och de solkiga husväggarna.

Hur skall "rosen av Jesse stam" kunna växa i en sådan omgivning? Människorna hinner ju inte ens se att hon växer, ty de ha alla brått och trängas på gatorna, i bussarna och i affärerna för att hinna med allt som skall vara färdigt innan julafton bryter in. Många rusta sig för att resa bort, till släktingar och vänner på landet för att på så sätt få en fläkt av den verkliga julen. Men de flesta stanna kvar i staden och reda till så gott det nu går att skapa en smula helgdagsstämning. Adventstjärnan har länge lyst i fönstret och snart kommer granen att hämtas hem. Man kan i de otaliga fönstren se hur de små hemmen rustat sig för jul. Den gamla går ut på balkongen och står där i funderingar. Hon tänker på att alla dessa små hem inom sina fyra väggar rymmer så många skiftande människoöden. Här i denna del av storstaden bor ju så många av dem som en gång hade ett annat fosterland. Tårarna vilja komma den gamla i ögonen och hon går åter in i rummet, sätter sig och drömmer om dagar som en gång voro.

*"En blomma skär och blid, mitt i den kalla vinter
i midnatts mörka tid."*

Och tankarna de ila till julen så som den en gång firades hemma i byn.

Hon ser för sin inre blick byn som ligger där i skogsbrynet med de stora, vida gårdarna omkring, med den öppna utblicken mot havet, där det närmast stranden låg en bro av is, men där sjön längre ut gick öppen och sjöng en entonig, underlig sång.

Röken står rakt upp ur de många skorstenarna och halmtakens grå hätta är överdragen med en gnistrande vit slöja av snö. Iskristallerna glimma i buskar och i askens krona, där man ser de blän-

dande svarta skatorna sitta som levande smycken mot det rena ljuset. Inne i trädgårdens buskar söker en talgoxe ännu efter ett eller annat kvarglömt bär och domherrens röda bröst påminner om "rosen som är utsprungen". Gatorna äro plogade och det är då förunderligt, hur vacker en gärdesgård kan se ut, när frosten får sköta om dekoreringen. Från grinden går den smala stigen fram till stugudörren. Den är rensopad och ligger så inbjudande för grannen som har vägen förbi.

Från bastun strömmar värmen ut genom den låga dörren och även därinne sker en förberedelse till högtiden. Ljusstöpandet är avslutat och talgljusen ligger i prydliga rader på bordet i stugan. Kakobröden ryka av värme då de plockas ut ur den väldiga ugnen. Strax utanför köksdörren står granen, utvald med omsorg under långa vandringar i skogen.

Vid aftontiden gå mannarna till bönhuset och reda till den stora granen. Inne i gudshuset doftar det av barr och nyskurade golv. Samtalet är dämpat och arbetet går undan. Man är redan gripen av julstämning. Snart skall stunden vara inne, då man söker sig genom julmorgonens mörker till den plats, där man vet att Herren bor. Först komma de gamla. Stilla söka de en plats. Sen komma de unga och barnen. Alla vill vara med. Man kommer från stugans värme för att mötas i den heliga julnatten och lova och prisa Herren. Ute står himlen hög och klar och stjärnorna brinna som bloss. Inne tindra de många ljusen och man ser reflexen av granens lågor i många klara barnaögon. Bönhuset är nu fyllt till sista plats. Någon "föreläsare" står upp och säger till om en psalm. Trevande och försiktigt börjar sången ljuda. Men den stiger i styrka och kraft för varje rad. Snart är alla med och det är som stode man redan i den högre helgedomen och lovade Gud för frälsningens gåva.

*"Om denna ros allena ljöd förr Jesaje ord,
Att född av jungfrun rena han frälsa skall vår jord
Av Herrens nåd och makt oss detta under skedde
Som oss profeten sagt."*

Ur den heliga boken läser någon med eftertänksamhet juldagens evangelium. Man lever med ögonblick efter ögonblick. Man är där bland herdarna i Betlehems ängd och erfar något av samma häpenhet som de inför änglabudskapet och sången. Gärna hastar man i deras sällskap till krubban och ser Barnet vila där på hö och strå. Förundran griper sinnet inför den utsägliga gåvan.

Kyrkoherde
Karl Hammarin.

Kyrkoherde Karl Hammarin:

Österblom och Thorén ETT ÅTTIOÅRSMINNE

Estlandssvenskarna kan i år se tillbaka på ett märkligt 80-årsminne. Året 1873 var nämligen begynnelseåret för Ev. Fosterlandsstiftelsens mission bland svenskarna i Estland. För stora delar av Estlands svenskbygder betydde denna missionsverksamhet en genomgripande omdaning.

Redan upprinnelsen är intressant. Evangeliska Alliansen, som varit religiös inspirationskälla på så många andra håll, blev också här den rörelse, som gav impulsen. Detta tillgick på följande sätt. I juni 1871 sände nämnda sammanslutning en stor internationell deputation till ryske kejsaren, som just då befann sig vid en badort i sydvästra Tyskland. Dess uppgift var att söka påverka kejsaren till förmån för ett stort antal lutheraner, som på 1840-talet lockats över till den ortodoxa kyrkan och som ville återvända till sin ursprungliga tro men förvägrades detta. I deputationen ingick också fyra svenskar. En av dessa, baron H. H. von Essen, hade före avresan gjort ett besök i Balticum för att på ort och ställe lära känna förhållandena. Till bestridande av deputationens resekostnader och till biblar och materiellt understöd åt svenskarna i Estland startades i Sverige en livligt uppmärksammas insamling, vilken inbragte 6201 rdr och 97 öre.

Sedan resorna betalats, fanns ett överskott på 4.000 kr. Kommittén, som hade hand om dessa

pengar, gjorde då en förfrågan hos svenska församlingen i Reval, om medlen borde användas för inköp av biblar till gratisutdelning bland Estlands i stället lärare, som lär folket läsa dem". Detta svenskar. Församlingens pastor, kyrkoherde Mozelli svarade: "Biblar finnas nog, men sänd oss i stället lärare, som lär folket läsa i dem." Detta svar blev inte bara avgörande för hela den följande utvecklingen. Det innebär också en träffande karaktäristik av vad denna verkligen blev: folkundervisning och mission i förening. Skolan var medlet, väckelsen målet. Dess företrädare var både lärare och missionärer.

Insamlingskommittén hade ju själv inga lärare att sända ut. Den överlämnade därför de 4.000 kr. till Evangeliska Fosterlandsstiftelsen, som förklarade sig villig att sända ett par av sina ny-examinerade missionärer till Estland.

I mitten av augusti 1873 anlände så de utsedda lärarna, L. J. Österblom och T. E. Thorén till Reval, där de togos om hand av kyrkoherde Mozelli. Delvis i dennes sällskap, delvis på egen hand besågo de staden. I gripenhet stod de på en av stadens kyrkogårdar inför pastor Hahns gravvård med dess ovanliga inskription: "Här kommer en syndare, som gärna vill bli salig på lösepenningen". För att söka komma i kontakt med svenskar gick Österblom på salutorget omkring

*"Den späda rosen fina, som doftar salighet,
I mörker månde skina, besegra dunkelhet.
Sann Gud och mänska sann
Oss arma människor frälsa
Från synd och död han kan."*

Minuterna ila i stilla andakt. Bönen lyfter själen till Gud. Friden på jorden blir en verklighet i människornas hjärtan.

Ute har ljuset segrat. Blånande klart tränger det in genom fönstren och tävlar med granens lågor. Det är tid att vända åter hem. Man gör det med glädje, ty något av julens rikaste gåvor har under den stilla morgontimman skänkts åt dem alla. Nu önskar man endast att samma frid måtte komma över hela vår stora värld, till alla de många som där kämpa och fråga.

*"O Jesu, dem som klaga i denna jämnrens dal
Nu med din hjälp ledsaga till Faderns fröjdesal."*

*Ja, i din Faders hus låt oss dig evigt lova
I salighet och ljus."*

Den gamla har vaknat ur sin dröm. Allt är som förr med de många husen runt om i storstaden.. Människorna ha brått och trafiken flyter i jämn ström. Men ändå är det inte som förr. Drömmen renade sinnet, lyfte det upp ur sorg och saknad och talade om att det verkliga i julen är kvar, det är inte bundet vid byn eller landet eller vännerna, utan det är ett med honom som är julens rika gåva och som kan komma nära en bedjare, vare sig han är i stillheten borta i Österled eller i storstadens oro och brus. Ty rosen som doftar salighet, springer ut "mitt i den kalla vinter, i midnatts mörka tid", och den som vill kan förnimma denna salighet, eftersom gåvan gäller oss alla.

Arthur Johansson

från den ene till den andre och frågade på svenska: "Vad kostar bären?" Ett ganska hopplöst företag, då svenskarna på den tiden var ganska tunn sådda i den stora staden. Så mycket mer överraskad blev han, när han plötsligt fick svar på ganska god svenska: "40 kopek". Han hade träffat på två kvinnor från Nargö. Dessa hade hört talas om att en skollärare skulle komma från Sverige och blev mycket glada, då de trodde, att han skulle komma till Nargö och stanna där.

Men de båda skollärarnas destinationsort var en annan. Närmast gick färden till Hapsal. På den tiden fanns ingen järnväg mellan Reval och Hapsal, utan resan företogs med båt längs kusten. På båten kom de i förnämligt sällskap. Till medpassagerare hade de Carl Russwurm, arkivarie vid estländska riddarhusarkivet i Reval och författare till det märkligaste arbete, som skrivits om estlandssvenskarna, "Eibofolke oder die Schweden an den Küsten Ehstlands und auf Runö". Russwurm, som talade svenska och kände estlandssvenskarna utan och innan, tog sig vänligt an dem. Från Hapsal for man till Nuckö prästgård för att träffa prosten i det kontrakt, där de skulle arbeta, kyrkoherde W. Girgensohn. Sammanträffandet blev av avgörande betydelse. Där beslöts nämligen, att Thorén skulle stanna hos prosten Girgensohn och arbeta bland ungdomen i dennes församling, under det att Österblom skulle stationeras på Ormsö hos kyrkoherde J. A. Nordgren.

L. J. Österblom.

Den 23 augusti kom Österblom till Ormsö, Ingen kunde då ana, vad allt den nye skolläraren skulle komma att uträtta under sin trettonåriga verksamhet på den stora svenskön. Någon skola fanns icke på Ormsö vid hans ditkomst. Österblom omnämner dock, att före honom en skollärare försökt hålla skola på ön, men denna hade av någon anledning upphört. Enligt gällande författningar skulle egentligen skola ha funnits. Lagen föreskrev treårig skolplikt, och undervisningen skulle pågå från 15 oktober till 15 april. Tillsynen över skolundervisningen ålåg öns tysk-baltiske godsherre, baron O. von Stackelberg i

dennes egenskap av officiell skolrevident. I brev till Ev. Fosterlandsstiftelsen den 23 sept. 1880 skriver emellertid denne, att barnen vid Österbloms ditkomst "nästan ingen undervisning åtnjöto". Och den 3 nov. 1873 skriver prosten Girgensohn till Stiftelsen: "Öbefolkningens stora armod har hittills icke gjort det möjligt att sörja för någon annan än en mycket bristfällig undervisning för deras barn i hemmen. Det åligger därför broder Österblom att lägga den första grunden till en ordentlig kristlig skolbildning. Huruvida detta skall lyckas honom med en så stor barnskara, står i Herrens händer." Antalet skolpliktiga barn på Ormsö var 1873 omkring 300.

Från den 8 sept. 1873 var Österbloms skola i full gång. Undervisningen försiggick i en byggnad kallad Härbärgen, som låg endast ett 30-tal meter från prästgården. Helt nära denna plats restes på 1930-talet en minnessten över Österblom. Kost och logi hade Österblom i prästgården och betalade därför 15 rubel i månaden, vilket han tyckte var för dyrt. Icke mindre än 145 barn deltog i undervisningen, 81 gossar och 64 flickor. Då skollokalen icke kunde rymma alla dessa, måste han dela eleverna i två grupper, så att gossarna gick de tre första dagarna i veckan och flickorna de tre sista. Bland eleverna fanns både 17- och 18-åringar. Ingen enda kunde stava ihop ett ord. När läraren frågade dem, vad den första människan hette, kunde det hända, att de svarade: "Gettor" (Gertrud!). Undervisningen omfattade vanliga skolämnen: läsning, skrivning, räkning, historia, geografi o. s. v. Men huvudvikten lades på kristendomsundervisningen.

År för år blev Österbloms skola alltmer inarbetad. I början hade han måst gå omkring och uppmana föräldrarna att sända sina barn dit. Så småningom blev det i stället föräldrarna, som kom och bad honom bereda deras barn plats. Trots detta var skolväsendet ännu icke tillfredsställande ordnat. En lärare och en skola räckte ingalunda till för den stora och folkrika ön. År 1876 besöktes skolan av 106 barn, medan antalet skolpliktiga var 316.

Men Österblom skulle snart få hjälp. På Nuckö hade nämligen upprättats ett lärarseminarium under Thoréns ledning. Nyssnämnda år utexaminerades därifrån den första gruppen lärare, däribland också två ormsöbor, Johan Hammerman från Kärrslätt Siffers och Johan Lindström från Borrby Hinders. Ursprungligen hade det varit tre elever från Ormsö, men en av dem, Anders Lindström från Kärrslätt Hanas, hade måst avbryta sina studier efter ett år på grund av dödsfall i hemmet. I Kärrslätt och Sviby hade skolhusbyggen redan igångsatts. När de nya lärarna kom hem, tog de själva ledningen av byggnadsarbetena, Hammerman i Kärrslätt och Lindström i Sviby.

Snart kunde de nya skolorna tagas i bruk, och i augusti 1878 rapporterar Österblom till Stiftelsen, att han har god hjälp av de nya lärarna, och att antalet barn, som undervisas är 230. Därmed kan man säga, att en obligatorisk treårig folk-

skola blivit verklighet — ett betydande framsteg i bildningshänseende på denna isolerade ö.

Österbloms insats som skolman var banbrytande. Vid sidan av och i samband med sitt skolarbete glömde han dock aldrig sin missionsuppgift. Det har redan nämnts, att i hans skola huvudvikten lades vid kristendomsundervisningen. Särkerligen fick mången redan under skoltiden bestående intryck, som blev till en fast grund för kristen övertygelse, även om det först senare kom till synes. Så brukade han bland annat lära barnen andliga sånger. De gick sedan från gård till gård och sjöng. Om någon gård blev bortglömd, tog man där mycket illa vid sig. Han tecknade också upp bibelspråk, som handlade om att vara Guds barn, och skickade ut dessa i byarna. Alla människor, han träffade, talade han med om deras frälsning. På så sätt förbereddes efter hand det andliga uppvaknandet.

Österblom i kretsen av ormsöbor vid senare besök i Estland.

Förhållandena på Ormsö vid Österbloms ankomst känner vi i huvudsak endast genom hans egna skildringar. Att dessa är präglade av hans pietistiska grundsyn, är naturligt. Utan tvivel befann sig dock befolkningen i djupt förfall. Huvudorsaken därtill torde ha varit livegenskapens urgamla tryck. Superi, tjuvnad och otukt kännetecknade det moraliska förfallet. Även det kyrkliga och religiösa tillståndet skildrar Österblom i mörka färger. Detta var också väl motiverat. Dock är det möjligt, att det i folkets eget andliga liv fanns vissa anknytningspunkter för väckelsen. I sitt första brev från Ormsö till Stiftelsen berättar Österblom en sak värd att beakta. Dagen efter hans ankomst var en söndag. Sedan han deltagit i högmässan, finner han en hel del folk samlat till "eftermöte". I hans egen skildring heter det: "Efter predikan möter jag en underlig syn: 50 kvinnor och tvenne män äro församlade på logen, avsjungande flera psalmer, läsa en predikan, flere böner, gråta och jämra sig rätt jämmerligen. Ack, käre Gud, tänkte jag då, här har du kanske några hungrande, törstande själar, som gärna ville dricka, blott de blevo visade till brunnen. Efter det de hade slutat, gav jag mig tillkänna vara den väntade läraren, frågade vad de gråto för, uttryckte min glädje över,

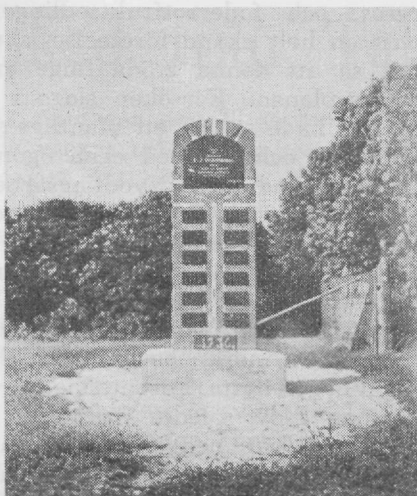
att de samlades kring ordet o. s. v. Allt detta åhörde de med lugn, men då jag talade om Jesus Kristus, huru han lidit för oss, bedit för oss, och huru endast *detta Sonens* offerande gällde inför Fadern, då uppstod deras förman och sade: "Den tron ha vi haft i många år. O, Herre hjälp, o, Herre hjälp! Här är stor andlig nöd."

Österblom är tydligen förtvivlad över deras inre nöd och brist på frälsningsvisshet. För oss blir vad han berättar en värdefull glimt av det andliga liv, som levdes på Ormsö före Österblom. Det är icke i alla församlingar 52 personer samlas efter högmässan för att fortsätta andakten! Och det är tydligt, att sådana möten brukade förekomma. De måste anses vara uttryck för en äldre kyrklig tradition. Åren 1859—1868 hade Ormsö en mycket from och mycket älskad kyrkoherde, Jacob Eduard Petersen, vilkens arbete säkert icke gått spårlöst förbi. Själv skriver denne: "Församlingen och dess arme herde blevo rikt välsignade". Om Österblom kunde anknyta till förbleknade pietistiska intryck t. ex. från Petersens tid, förringar detta på intet sätt hans egen insats.

Redan under sin första Ormsö-tid hade Österblom börjat en flitig "föreläsare"-verksamhet. Enligt lag fingo nämligen inga andra sammankomster äga rum än sådana som kunde hänföras till husandakten. Efter hand övergick han dock till ren predikoverksamhet, förmodligen utan myndigheters och överordnades tillstånd. Alltifrån början höll han varje söndag vid högmässans slut bibelstund i skolsalen. Därvid samlades i regel långt mera folk än den lilla lokalen kunde rymma, varför många stod utanför dörren och lyssnade. Från och med 1876 började Österblom predika i det fria. I skogen, knappt hundra meter från kyrkan, höll han sina möten. Mellan ett par tallar hade en bräda spikats upp. Ännu på 1930-talet visades denna "Österbloms predikstol" på platsen.

Just det året var det också, som väckelsens vindar började blåsa på Ormsö. För Österblom själv tycks det ha kommit såsom en överraskning. Ännu i mars visste han icke om något annat än att en eller annan omvänt sig till Gud. Men pingsten 1876 kom den allmänna väckelsen. Annandag pingst hade Österblom predikat på sin vanliga plats i skogen. När han slutat, omringades han av en stor skara kvinnor, som sade sig ha fått frid med Gud och voro utsägligt lyckliga. Och redan tredjedag pingst utbröt väckelse över hela ön. I Hullo by var man församlad hela natten mellan annandagen och tredjedagen. Den andliga islossningen kom med våldsam kraft.

Under de följande åren kom den ena väckelsen efter den andra som svallvåg på svallvåg. Och den ena väckelsen var ej lik den andra. Var och en hade sin egenart. Välsignelsen av väckelserna i folkets liv och moral var uppenbar. Man behöver bara se på nykterhetstillståndet. Vid Österbloms ankomst fanns det på Ormsö tretton krogar, alltså ungefär lika många som byar. I början av år 1878 stängdes den sista av dessa krogar, enligt Österbloms egen uppgift "av brist på supare".

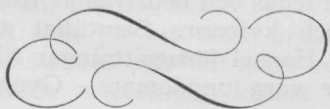

Minnesstenen vid Ormsö prästgård som bär följande inskription: "Rest till Missionär L. J. Österbloms minne. Andlig och kulturell banbrytare på Vormsö åren 1873—1887. Ordspr. 9:10 1936".

Det hade blivit ett nytt Ormsö.

Under årens lopp fick Österblom en allt starkare förankring i öbornas hjärtan. Men från annat håll hopade sig motigheterna. Att Österblom och kyrkoherde Nordgren icke skulle kunna samarbeta, blev snart tydligt. Därtill var de alltför olika. Redan 1874 måste han lämna sitt rum i prästgården och ta sin bostad i skolrummet. Så småningom bereddes han dock bostad hos baron v. Stackelberg på Magnushov. Denne visade sig uppskatta hans reformarbete och upphörde aldrig att hjälpa honom och taga honom i försvar. De angrepp, som riktades mot honom, var av olika slag och kom från skilda håll. Upprepade gånger blev han ställd inför rätta. Han blev dock aldrig fälld för någon olaglig handling. Från sina kyrkliga överordnades sida beskylldes han för sektarism och bristande hänsyn till kyrkoherden i församlingen. Prosten Girgensohn krävde i flera brev till Fosterlandsstiftelsens styrelse, att Österblom skulle hemkallas. Avgörandet tycks dock ha kommit genom en anmälan, som den ortodoxe prästen på Ormsö, Orlow, ingav till biskop Donat, vari Österblom anklagades för att skada den ortodoxa kyrkan. Anklagelsen ledde till att Österblom under bevakning av två länsmän fördes till Reval och ställdes inför den ryske guvernören. Denne meddelade endast, att han redan dömts till utvisning. Så sattes han ombord på ett svenskt fartyg, som förde honom till Sverige, utan att han blev i tillfälle att taga farväl av, än mindre taga med sig hustrun och barnen, som först långt senare fingo möjlighet att återvända till Sverige. Det var i mars 1887 utvisningen skedde.

Forts. i nästa nr

Minnen och reflektioner

av folkskollärare Rud. Timmerman

"Du borde skriva något om jordbruksupplysningen i samband med den praktiska försöksverksamheten, som leddes av dig någon gång då seklet var ungt."

Dessa rader från redaktören frammanade en lång rad av minnen från dessa för vårt folk så betydelsefulla genombrottsår. Minnen från ungdomsåren dyka upp. Jag var själv i tjuguaråldern då. De, som då rådde om gårdarna, voro medelålders och äldre män.

Jag började nu undra, hur många av dessa som ännu kunde vara i livet. Säkert inte många. Och så började gamla, välkända gestalter passera revy. Främst kom min födelseby. Närmaste grannarna: Skrådars Hans, Tuas Andors, Knutors Karl, Sevors Kristian, Simas Johan och så Irjase, Bleese, Käråse, Matsåse, Piarse, Häråse, Tinise, Lukåse, Vävarns, Joans Johan och Andors Gusta. Alla dessa äro borta. Likadant är det i Sutlep, Rickul, Höbring, Havorsve, Ölbäck, Bergsby, Roslep, Spithamn, Paschlep, Birkas, Österby, Enby, hela Ormsö och Korkis.

Vilka kraftkarlar de voro, strävsamma och idoga överlag! Detta gällde i ännu högre grad kvinnorna, som arbetade och slet vid männens sida ute på åker och äng och dessutom hade att sköta om djuren och alla hemsysslorna. Men inte blott folket, utan alla de välkända orterna döko upp för min inre syn. Blomsterängar, tuvor och kärr, havsvikar och sanddyner med burriga tallar kring sina kala hjässor, den vidsträckt flacka Sutlepstrände, Estvae och Fulvik. Och här och var betande fårjordar som vita bollar på den jämna, gröna mattan. Och de paraderande väderkvarnarna, som i blåsväder vinkade främlingen välkommen till byns halmtäckta grå stugor.

Sen följde julstämningen från förr med brygd, slakt och bak. Och så själva juldagsmorgonen. Hör jag ej själva klockklängen från Nuckö, Ormsö och Rosleps gamla kyrkor stämma in i en allmän julringning? — Ära vare Gud i höjden och frid på jorden! En underbar julhälsning och så oförmodat oförtjänt. Jag rår ej för att jag ej kunde avstå från att försöka förmedla denna gripande julhälsning till Kustbons läsekrets, till vänner och bekanta och till alla med minnen och traditioner från förr.

Ja, men jordbruk är det väl inget skoj att prata om just till en så stor och andäktig högtid som julen. Dock är inte julen framförallt landsbygdens och jordbruksbefolkningens högtid, kanske mest ändå herdarnas.

Jag har vid något tidigare tillfälle fält påståendet: Den, som arbetar i jordbruket, befinner sig omedelbart intill Himmelens port. Han behöver blott ta sig en tyst minut, räta på ryggen, knäppa händerna och skåda in genom den öppna porten för att riktigt se och förnimma.... Detta ytt-

rande håller jag fortfarande fast vid. Du Johan, Karl, August eller Anders, vad Du än heter, Du, som av ödet revs loss från fädernejorden! Du arbetar nu i mekanisk verkstad, i textillabrik eller inom annan industri. Du har åtta timmars arbetsdag, god inkomst, modern bostad och Du åker på semester i egen bil. Du har all anledning att vara glad och tacksam. Men Du känner säkert samtidigt hur Du glidit bort ur din f. d. ställning vid himlaporten. När Du så får komma ut i Guds fria, storslagna natur, ut mellan blomstrande klövervallar och böljande sädesfält, då känner Du att det bildas en klump någonstans innerst inne, som åstadkommer ett underligt, angenämt tryck inifrån och med ens känner Du hur någonting fuktigt rullar ner över kinden....

Vårt jordbruk vid sekelskiftet var i ordets fullaste bemärkelse naturaljordbruk. Produktionen gällde huvudsakligen den egna familjens behov och förbrukningen inskränkte sig i stort sett till den egna produktionen. De små överskotten av ett eller annat slag kunde svårigen avsättas, emedan avsättningsmarknader saknades eller för att transporterna till avlägsna marknader blevo för besvärliga och kostsamma. Kontantinkomsterna voro ytterst obetydliga. Det förekom därför perioder, då det ej fanns en endaste kopek konstanter i många jordbrukarhem. Man var van att rätta mun efter matsäcken och det hela gick någorlunda.

Men utvecklingen gick framåt på andra håll i världen och ett sådant stampande på fläcken kunde bli ödesdigert för vår folkgrupp. Hela jordbruksdriften behövde läggas om och baseras på framställning av sådana produkter, som kooperativt kunde saluföras på upparbetade marknader. Framförallt gällde det att omlägga driften så, att förefintlig arbetskraft kunde utnyttjas mera ekonomiskt än som hittills skett. Skogsslåttern var härvidlag en förbannelse. I en medelstor bondgård utgjorde slåttern 5—6 veckors träget arbete för 4—5 arbetare. Arbetsdagen varade från soluppgång till nedgång. Ofta grepo slätter och skörd in i varandra. Det var ett kolossalt slit till ingen nytta. Men nötboskapen måste finnas för gödselns skull. Ett gammalt ordspråk hade man därvid städs i minnet: "Lurar man jorden en gång, så lurar denna en nio gånger igen." Bristfällig gödsling skulle kunna äventyra brödsädesskörden, vilket skulle ha inneburit katastrof. Det såg ut att vara omöjligt att bryta denna trollkrets. Jag rådde visserligen att lägga sämre delar av skogsslåttern helt för fåfot för att härigenom få en del välbehövligen arbetskraft ledig för röjning och brytning av ny jord. Men vem trodde eller kunde överbevisas om att beteshagen dugde till åkerjord eller att skogsängarna kunde bli klövervallar?

Det var för att övertyga folk om dessa och andra möjligheter som S. O. V. år 1911 startade en försöksverksamhet och som jag fick i uppdrag att genomföra under sommarloven. Det gällde nu att i praktiken visa vad som kunde göras. Konstgödselns verkan skulle i praktiken

demonstreras, och foderrotfruktsodlingen, som hittills varit en helt okänd företeelse, skulle demonstreras, så att denna gröda finge en given plats i odlingsplanen. Försöken slog i allmänhet väl ut och hade säkert ett ofantligt stort inflytande, då var och en med egna ögon kunde se och beskåda undren. Nyodlingsarbetet tog fart litet här och var, en del djärvare bönder började använda konstgödningsmedel, klövervallar såddes och foderrotfruktsodlingen vann småningom terräng. Härigenom hade man dock ännu ej uppnått något mål. De frambringade produkterna måste omsättas till marknadsvaror, om de skulle kunna bli till någon nytta. Förbättringen av mjölkboskapstammen blev således samtidigt aktuell. Början gjordes också med detta tidsödande arbete, som samtidigt var det mest vanskliga, ty att få fram en fullgod mjölkboskap brukar ta decennier av målmedvetet arbete. Det gällde nu i första hand att tillvarata de mjölkskvättar, som producerades och förvandla dem till konstanter. Sålunda inrättades ett andelsmejeri i den av S. O. V. inköpta Bissholmsgården. Mejerist blev min yngre bror Johannes, som nyss hade genomgått mejeriskola i Hakhof. Efter vad jag kunde förstå, berodde detta andelsföretags misslyckande helt på de bristfälliga lokalerna och den dåliga inredningen. Det saknade tyvärr totalt penningmedel att skaffa tidsenlig inredning för.

Så kom världskriget 1914 med inkallelser och andra svårigheter och med ty åtföljande stagnation i utvecklingen.

Estland blev nu självständigt och den svenska folkgruppen kom i minoritetsställning gentemot grannbefolkningen esterna.

Under tsarväldet hade man suttit i samma båt, men nu ändrades en hel del. Republikens författning tillförsäkrade visserligen minoriteterna vittgående kulturella rättigheter, men vår folkgrupp var för fåtalig för att ens få en enda representant in i riksdagen utan samgående med andra grupper. Landets handelspolitik och handelsförbindelser förändrades totalt. Rickul, Ormsö, Vippal och Korkis hade haft en betydande inkomst av sjöfarten. Bönderna fraktade på egna skutor saltat och rökt fläsk till Finland samt potatis och frukt till Sverige. Fläsk- och potatisexporten till Finland stoppades av myndigheterna av handelspolitiska skäl och potatisfrakterna till Sverige upphörde på grund av att potatisodlarna i Sverige ej tålde vår konkurrens, varför importen från Estland förbjöds. Detta var ett hårt slag för den estlandssvenska sjöfarten och handeln.

Nu kom det väl till pass att jordbrukarna kunde återgå till och erinra sig förkrigstidens försöksverksamhet. Nyodlingsarbetena kommo nu igång på allvar. Moderna maskiner och redskap togos i bruk och utvecklingen tog full fart. Det viktigaste av allt var dock tillkomsten av Birkas folkhög- och lantmannaskola. Hädanefter skulle jordbruksdriften ledas och bedrivas av utbildade dugliga män och kvinnor. Samtidigt gav svenska gymnasiet i Hapsal förutsättningar till högre utbildning för våra ungdomar. Gymnasiet hade

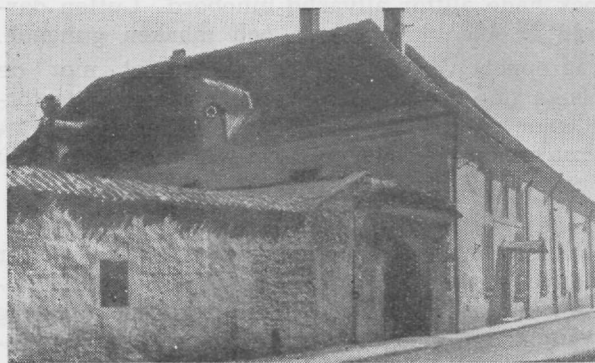
Avsked från Tallinn

Det är onsdagen den 20 september 1944. Den strålande vackra och varma sensommardagen lider mot sitt slut. På kajen i Beckershamnen i Tallinn står en grupp människor och stirrar fortfarande åt väster, där solen håller på att sjunka bakom den molnfria horisonten. De ha stått där länge med blicken långtansfullt vänd mot havet. För någon timme sedan bevittnade de den dramatiska avfärden av den sista estlandssvenska transportskutan "Triina". Därmed hade det sista hoppet till räddning försvunnit. De hade lämnats kvar här på kajen bland ett myller av väskor, lådor, bylten och barnvagnar, som ej fått plats på skutan. Alla förhoppningar om en ljusare framtid i frihet och fred i deras förfäders land Sverige voro grusade. Den röda armén stod utanför Tallinns portar och väntades tränga in i staden vilken stund som helst.

Förhoppningsfullt hade dessa människor vid midnatt samlats i svenska kyrkan för att där övervara den sista svenska gudstjänsten. Där hade de även fått de sista instruktionerna för resan och därifrån hade de under de tidiga morgontimmarna gemensamt begett sig ner till hamnen. Tålmodigt hade de väntat där hela dagen på att även deras namn skulle ropas upp och att de skulle få gå ombord på skutan. Men därav blev intet. Med bitterhet tänkte de tillbaka på dessa händelser och på hur de förtvivlade och desperata människorna tvingats tillbaka med kul-sprutepistoler. Tårögda hade de stått kvar där, då förtöjningarna kastades loss och "Triina" lade ut — utan dem.

Solen sjönk alltmer och skymningen började falla. Så småningom skingrades den dystra skaran. De flesta återvände till sina hem i staden. Några stannade kvar och tillbringade natten i ett skjul på kajen. Trötta efter det gångna dygnets hets och jäkt slumrade de slutligen in.

När morgonen grydde, kände de sig någotsånär utvilade. Åter strålade solen från en klarblå himmel. Långt borta genom soldiset syntes Långe Hermans torn, där den estniska flaggan under

Svenska S:t Mikaelsskyrkan.

hela självständighetstiden hade vajat som en frihetens symbol. Under kriget hade den ersatts med främmande färger. Men i dag hade återigen Estlands egen blå-svart-vita fana gått i topp. Alltså hade esterna själva återfått självbestämmanderätten. Men för sent! Hänvisade till landets egna mycket begränsade resurser kunde de styrande ej åstadkomma underverk. I bästa fall kanske nederlaget kunde fördröjas några dagar.

Situationen diskuterades av vår lilla grupp i hamnen och det beslöts, att man under alla omständigheter skulle försöka ta sig västerut. Detta skulle lämpligen kunna ske med en lastbil, som en av de närvarande lovat skaffa. Alla lämnade så hamnen och begåvo sig till den avtalade adressen för att där invänta lastbilen. Deras väntan blev emellertid lång. De väntade hela dagen, men ingen lastbil kom. Till slut fingo de besked, att bilen hade beslagtogs av tyskarna och att det inte fanns några utsikter att kunna anskaffa en annan. Men då var det redan kväll och de voro så illa tvungna att stanna kvar och tillbringa ännu en natt i staden.

Natten blev mycket orolig. Ryssarna utförde ett av sina större luftangrepp mot staden. Hela himlen var översållad med "julgranar" (lysbomber), det var ljust som mitt på dagen och luften korsades i alla riktningar av spårlys efter tyskarnas luftvärnsprojektiler. Det var ett storlaget och färgrikt fyrverkeri och skådespel, som

dock med all sannolikhet blivit ett katastrofhot mot vår folkgrupp. Svenskbygden hade ingen användning för alla dessa studenter, som nu i rask följd årligen utexaminerades. Dessa begävnings hade antingen måst absorberas av majoritetsbefolkningen eller nödgats emigrera till andra länder. Detta hade kunnat urarta till en så kraftig åderlåtning av stammen, att dess fortbestånd allvarligt kunnat äventyras. Ödet ville dock annorlunda. Ungdomarna kommo nu till Sverige välrustade för livet. Här lågo de mest olika uppdrag och väntade på friska tag från arbetsvillig och välutbildad ungdom.

Vi äldre, som på ett eller annat vis dragit vårt strå till stacken och haft nöjet att bidra till denna lyckade utveckling kunna ej annat än

känna oss lyckliga och glada, kanske t. o. m. en aning stolta, över utgången. Men vår personliga andel av utdelningen har kommit bort. Tjänstemän har gått miste om sin pension och jordbrukarna om sina gårdar, nyodlingar, maskiner och inventarier. Vi äro emellertid lyckliga medborgare i folkhemmet och kunna göra anspråk på folkpension. Något rättsligt förfarande rörande våra kvarlämnade egendomar torde dock knappast vara att hoppas på. Om däremot affären med flyktångarna skulle kunna uppställas som prejudikat, så kunde kanske även vi gamla med denna statens generositet inför ögonen, ha utsikter att så småningom få våra intressen bevakade såväl ifråga om pension som kvarlämnad egendom.

Rudolf Timmerman.

dock hade alltför allvarlig innebörd. Luften darade av bombkrevaderna och marken gungade. Angreppet var huvudsakligen riktat mot de många små och stora tyska fartyg, som voro förankrade på redde eller lastade i hamnen. Träffarna på fartygen blevo få, men desto större blev förstörelsen i staden.

Men även den natten tog slut och våra vänner begåvo sig nästa morgon vid 10-tiden till Baltiska stationen för att om möjligt försöka ta sig ut ur staden med tåg. Vid plattformen på stationen stod ett långt tågsätt med godsvagnar. Enligt upplysningar från folk, som redan hade tagit plats i vagnarna, skulle tåget gå till Hapsal. Men när, visste ingen, och ännu hade inget lok kopplats till tåget. Även vår lilla grupp installerade sig i en tom godsvagn och gruppens ledare gick ut för att uppsöka stinsen och höra efter, när tåget skulle avgå. Denne hade just lämnat besked, att loket skulle kopplas till genast och att tåget skulle gå om en liten stund. Plötsligt hördes ett öronbedövande buller och två eller tre ryska pansarvagnar på sina stålskodda larvfötter slamrade fram över järnvägsövergången. Nu voro goda råd dyra. Fort tillbaka till godsvagnarna och därifrån till lokstallet på andra sidan bangården. Där stod ett lok, ett kort besked till lokföraren och loket åkte ut för att växla in på det spår där vårt tågsätt stod. Men långt borta, där växlingen skedde under en viadukt sågs plötsligt loket gå upp i ett moln av ånga och rök. Sedan hördes ett skott. Loket hade träffats av en projektil från en rysk pansarvagn. Ett annat pansarvidunder stod mittför stationen hotfullt svängande sin långa kanon. De flesta hoppade ned från godsvagnarna på baksidan och sprungo tvärs över de många spåren undan den hotande faran.

Rätt mycket folk var ute och de flesta försökte nu dra sig in på tvärgator och göra sig osynliga. Stumt åsåg befolkningen det nya väldets inmarsch, ingen sågs hälsa det välkommet.

Längre nedåt gatan hade två pansarvagnar stannat och en del människor hade samlats runt omkring dem. Soldaterna langade ut splitterna vita trähnikar och beordrade de omkringstående att hämta dricksvatten. De sågo mycket trötta ut, men syntes dock villigt svara på de frågor, som ställdes till dem.

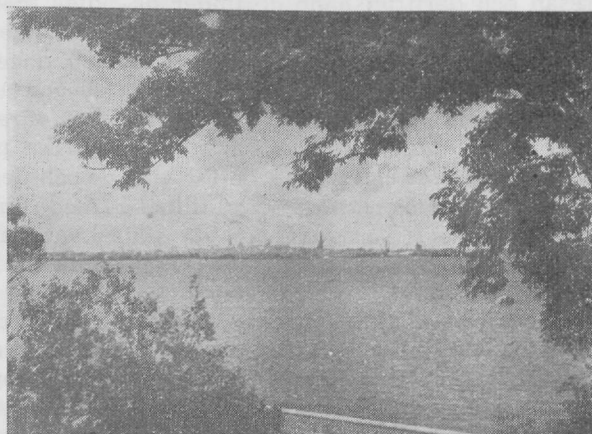
Vår grupp, som bestämt sig för att till vilket pris som helst komma undan, passerade lugnt och utan att väcka uppmärksamhet stälvidunderen. Den fortsatte sin väg ut ur staden längs stilla bakgator, som ännu andades frid, fram över små kolonitäppor prunkande av höstens blomster och längs småstigar genom björk- och talldungar. Vidare längs dikesrenar och över åkrar och ängar gick vägen. Alla större stråk och vägar måste undvikas för att icke fastna i den järnring, som snart skulle omsluta staden.

Från vänster, åt Nömme till, hördes skottlossning. Efter en stund hördes även slamret av pansarvagnar, som närmade sig. Kvickt ner i diket eller i skydd bakom buskarna. Bullret blev allt starkare och snart sågos krigsmaskinerna passera på 50 m. avstånd. Det var inalles tre stycken pansarvagnar och två av dem forslade stupade rödarmister.

Ännu hade alltså inte allt motstånd upphört, fastän resultatet av den ojämna kampen var givet på förhand.

Därför upp igen ur diket och vidare västerut. Nedhukade skyndade sig flyktingarna tvärs över vägen och ut över fält och åkrar, över gärdsgårdar och genom myrar i riktning mot det fjärran lyckliga land, där en del av de flyendes familjer med ångslan väntade på sina makar och fäder.

Ofta vände de sig om för att se tillbaka på staden. De bevittnade även, hur flaggstängen på Långe Herman besköts med kulspruteeld och

hur den avbrutna toppen med den blå-svart-vita fanan långsamt dalade ned.

Men vidare gick den mödosamma vandringen. Ännu sågo de någon gång spår efter pansarvagnarnas larvfötter, men inga fler hinder störde deras flykt bort från staden.

Slutligen vände de sig om för att för en sista gång kasta en blick på sin kära, gamla hemstad. Stilla stod den lilla skaran med tårfyllda ögon och lät blicken svepa över stadens tinnar och torn. Där hade de levat och verkat. Där var deras hem. Nu lämnade de sin hemstad — kanske för alltid. Med sorg i hjärtat togo de ett tyst och smärtsamt farväl och vände sig därefter beslutsamt mot väster, mot friheten.

Herman Marcus.

”Christer Saléns” haveri 1951

Mitt i det värsta höstrusket mottog Kustbons redaktör ett brev från soliga latituder, daterat den 2 oktober 1953 ombord på s/s ”Silver Gate” under gång i Karibiska sjön. Brevet, som kom från en av de många estlandssvenska sjömän som utföra sin dagliga gärning på de sju haven, är till sitt innehåll ett utdrag ur en skeppsdagbok med redogörelse för s/s ”Christer Saléns” haveri utanför Yokohama den 15 februari 1951 — en händelse som gav eko över hela världen.

Kustbon är glad att få återge denna intressanta skildring i sin serie om estlandssvenskars insatser i fjärran länder.

Sjökapten EDVARD ZEIZIG från Nuckö har ordet.

Motorfartyget ”Christer Salén” är på 9100 ton dödvikt, byggt vid Eriksberg i Göteborg år 1945 och tillhörigt rederiaktiebolaget PULP — skeppsredare Sven Salén — i Stockholm. Fartyget hade sedan 1946 sysselsatts i linjefart mellan Nordamerikas västkust och Fjärran Östern. Under-tecknad mönstrade ombord i ”Christer Salén” den 10 maj 1950 som andre styrman.

Den 21 november 1950 avgick ”Christer Salén” från Vancouver B. C. Canada med full last, dels partilast och dels styckegodslast, destinerat till hamnar i Fjärran Östern.

Kobe i Japan var vår första lossningshamn. Som vanligt i denna trafik blev det många hamnar, som skulle angöras. Efter lossning och lastning i Keelung på Formosa, Hongkong och Filipinerna hade vi den 14 februari kommit så långt att fartyget var färdiglastat och på kvällen klart att avgå från Yokohama till Vancouver B. C. Allt som allt hade intagits en last av 6341 ton, bestående av krommalm, sågad mahogny och mahognystocker med en vikt upp till 10 ton per styck, kopra, kakaonötter och styckegods. Däckslasten bestod av mahognystocker. Stormvarning hade utfärdats och det snöade, då fartyget under ledning av hamnlotsen togs ut ur hamnen. Eftersom hamnens kapacitet just då av vissa orsaker var utnyttjad till det yttersta, tilläts ”Christer Salén” ej ligga kvar vid kajen. Vi togs därför ut genom bukten. Vinden tilltog från nord. Styrkan var nu uppe i 20—25 sekundmeter med snöbyar, blix och åska. I yttre bukten lades fartyget bi för natten med förstäven mot vind och sjö samt med sakta fart fram i maskin. Svår storm med snöjocka rådde under natten, men vinden kom från

land och med hjälp av radar var det lätt att hålla reda på fartygets position. Under natten uppfångade vår telegrafist flera SOS-signaler från mindre kust- och fiskefartyg, vilka voro i sjönöd eller hade strandat. Det framgick senare att 5—6 smärre fartyg under denna natt hade försvunnit med man och allt.

Den 15 februari i gryningen fortsatte resan med varierande farter. Luften var nu klar, men det rådde fortfarande svår storm med hög sjö. Under förmiddagen förstärktes surringarna på akterdäckslasten, vilken förskjutit sig något. På e. m. sattes full fart igen mot vind och sjö. Hela tiden bröto vågorna över fördäcket, så ingen kunde ta sig fram för om midskepps. Klockan 18.45, japansk tid, bräcktes fartyget i två delar i den grova sjön. Inga varningstecken till det inträffade hade märkts. Under-tecknad hade frivakt och hade just somnat, då en våldsam stöt kändes i fartyget. I all hast fick jag på mig lätta kläder och rusade upp på bryggan, där jag till min förvåning såg förskeppet driva c:a 50 meter från brottstället för om bryggan. Klockan var nu 18.47. Jag förstod att fartyget hade bräckts i två delar. Nu gällde det att handla sjömansmässigt, snabbt och lugnt. Passagerare och besättning kallades omedelbart till livbåtarna. Akterskeppet pejlades och befanns vara tät. Från maskin rapporterades att skottet för om maskin var tät och att maskinen var intakt, men att man för tillfället ej hade tillräckligt med startluft för flera manövrar. Sedan i hast en nödantenn — radioantennen mellan masterna var avbruten — uppriggats, sändes SOS-signaler. Dessa besvarades av flera fartyg, bland vilka US NS ”Marine Phoenix” och US ”General G. C. Morton” lågo bäst till. Dessa fartyg anmodades därför fortsätta till vår assistens och de övriga att återta sina kurser.

Klockan 19.00, sedan livbåtarna klargjorts, sattes sakta fram i maskin och styrdes en kurs, som förde fartygets akterdel ifrån haveriplatsen och de stora logs — mahognystocker — från förliga däckslasten, vilka antogos driva i vattnet. Då vi avlägsnade oss från olycksplatsen, kunde vi iaktta förskeppet, som flöt med akterändan liggande djupt, medan främre delen med backen låg ett bra stycke ovan vattnet. — Förskeppet sjönk helt och hållet efter c:a en vecka.

Fartyget hade brutits av för om djuptankarna. Förliga skottet av djuptankarna eller skottet mellan lastrummet och tankarna hade rivits upp vid

katastrofen. Djuptankarna, som voro lastade med sågad mahogny, blevo även vattenfyllda. Akter skottet gränsade mot maskinrummet. Tankarna slutade vid huvuddäcket. Tankskotten voro av korrugerad plåt och tämligen elastiska. Skottet mellan maskin- och lastrummet från huvuddäck och upp till hurricanedäck var av slät plåt, ej avsett som kollisionsskott. Akter om detta skott låg i mitten maskinrummet och på sidorna förrådsrum och bostäder. I skottet till bägge sidoutrymmena funnos större öppningar tillsatta med plåt, som hölls fast av skruvbultar. Mellan de båda ovan nämnda däckerna var plywood stuvad. Då haveristen nu fördes fram genom sjön, sattes efter passerandet av större vågor huvuddäcket under vatten, varvid för varje gång en del plywoodbalar spolades och såväl vattenmassorna som plywoodbalarna slogo mot skottet. Klockan 21.27 stoppades maskin, ty man befarade, att skottet ej skulle hålla. Luckan på styrbords-sidan hade slagits läck och utrymmena akter om skottet hade till stor del blivit vattenfyllda.

Med de ovan nämnda amerikanska navy-fartygen US NS "Marine Phoenix" och US "General G. C. Morton", uppehölls kontakt medelst radio och telefon. Vi kunde så småningom iakttä dessa fartyg med hjälp av raketer och strålkastare. De amerikanska fartygen anlände till "Christer Salén" vid fyratiden den 16. — De konfererade med varandra med hjälp av radiotelefon och vi uppfattade, att de på grund av sjögången beslöt påbörja räddningsarbetet först i gryningen vid sjutiden. Under natten tillfrågades vi, hur vi hade tänkt, att räddningsarbetet skulle utföras. Enär stor risk förelåg, att den därvid använda livbåten kunde bli sönderslagen, ansågo vi att vi med hänsyn till det skick "Christer Salén" befann sig, ovillkorligen behövde ha tillgång till våra egna livbåtar. Då de amerikanska fartygen hade plåtlivbåtar, föreslogs, att de skulle utföra räddningsarbetet. Förslaget godtogs och i gryningen satte man igång.

Fartygen intogo lämpliga positioner, olja utsläpptes på vattnet och "Marine Phoenix" satte ut en båt. Framkommen längs sidan på "Christer Salén", erhöill den såväl för- som akterända. Så började det farliga arbetet att få 10 passagerare jämte 14 man av vår besättning ner i livbåten, som låg och hivade svårt längs "Christers" sida. Livbåtsbesättningen hade nu ett arbete, som fordrade stor vaksamhet och sjövana, då de både skulle hålla livbåten klar från vår fartygssida, och hålla den i sådant läge, att den låg ungefär mitt för stormlejdarna. Besättningen måste dessutom vara beredd att ta emot folket, som skulle ned i livbåten. På "Christer Salén" hade vi riggat ut tvenne stormlejdare tätt intill varandra. Passagerarna nedfördes först. När en passagerare försedd med livbälte och säkerhetslina om livet började äntra ned för den ena lejdaren, hjälptes han eller hon av en besättningsman, som äntrade ned för den bredvid liggande lejdaren. Nedkomna ett stycke på fartygssidan, måste de stanna och där avvakta det lämpliga ögonblicket för passageraren

att kasta sig i livbåten. I mitten på livbåten hade man placerat en "stöddig" karl, vilken stod lika säkert som om han vore surrad. Lekande lätt tog han emot alla, som kastade sig på honom. En del måste ryckas loss från lejdaren då livbåten kom upp och de inte vågade ta hoppet. Livbåten gjorde två turer mellan "Marine Phoenix" och "Christer Salén". Ombordtagningen på "Marine Phoenix" måste ha varit minst lika krävande, då detta fartyg var i barlast och följaktligen slingrade svårt samt fartygssidan var tre till fyra gånger högre än på "Christer Salén". Detta fartyg kunde ta 2200 passagerare. Vinden, som då den blåste som hårdast, hade varit uppe i 25—30 sekundmeter, hade nu avtagit betydligt, men sjön var fortfarande svår för utförandet av räddningsarbetet. Enligt uppgift krossades livbåten på "Marine Phoenix" då man skulle bärga den. Det kan anses vara ett under att alla kom oskadda och välbehållna över. De amerikanska befälhavarna jämte livbåtsbesättningen förtjänade stor uppskattning för visat mod, rådighet och gott sjömansskap. De ha även sedermera blivit belönade med medaljer.

Sedan räddningsarbetet slutförts, sattes klockan 18.12 åter sakta fart framåt och "Christer Salén" började för egen maskin sin resa tillbaka mot Yokohama, eskorterad av "Marine Phoenix". De sjömän, officerare och manskap, som frivilligt stannade ombord på halva "Christer Salén", utförde alla lojalt sina åligganden och visade intresse för att allt skulle gå väl. De ha visat ett vackert föredöme för såväl svenkt som för andra nationers sjöfolk och de erhöillo senare gratifikation från rederiet och försäkringsbolaget. Numera finns en minnestavla ombord i ombyggda "Christer Salén" från Kungl. Kommerskollegium med de sjömäns namn, som voro med och bärgade akterskeppet samt den dyrbara lasten. Under dagen övertogs eskorttjänsten av ett japanskt kustbevakningsfartyg. US NS "Marine Phoenix" satte nu full fart mot Yokohama för att ilandsätta de skeppsbrutna.

Söndagen den 18 februari klockan 05.30 anlände vi för egen maskin till Yokohama redd, fingo lots och gingo in i yttre hamnen, där haveristen sattes på en muddbank utanför North Breakwater. Efter grundsättningen förankrades haveristen med tre stycken varpankare. Inseglingen till Yokohama på söndagsmorgonen tilldrog sig stor uppmärksamhet. Vi hade knappt fått bottenkänning förrän agenten, journalister och andra intresserade antrade.

Sedan uppgörelse träffats om utförandet av ett yard om utförandet av ett tillfälligt förskepp — en så kallade "lösnäsa" — samt övriga reparationer som erfordrades för att haveristen skulle bli sjövärdig, förhalades vi till Yokohama Shipyard. Här togs haveristen in i torrdocka. Man skar nu bort allt som var skadat vid brottet, så att man fick helt gods, till vilket det nya förskeppet kunde nitas och svetsas fast. Sedan detta arbete var utfört och nödiga mått tagits, dockades fartyget åter ut. Nu blev det att vänta tills det tillfälliga förskeppet blev färdig-

byggt. Under tiden utfördes en del för sjövärdigheten nödvändiga arbeten.

Sedan varvet fått det tillfälliga förskeppet färdigt dockades haveristen igen, denna gång med aktern före och så nära dockporten som utrymmet tillät, för att det nya förskeppet skulle få plats. En flytkran kom med "lösnäsan" hängande under kranarna. Detta förskepp skulle endast kunna beskrivas som två i vinkel mot varandra ställda plåtskott med mycket god och kraftigt tilltagen uppstaging. Sedan det kommit på plats med hjälp av taljor och domkrafter, stöttor och kilar, började fastsvetsningen. Däcket kom efter i ett par halvår.

Sedan alla reparationer avslutats, provtur företagits och fartyget erhållit erforderliga papper för den långa resan från Japan till Europa, avgingo vi den 7 juni till Ilo-Ilo på Filipinerna dit vi anlände den 18 juni. Efter att ha lastat 884 ton copra avgingo vi till Cebu. Där lastade vi kokosnötolja och fortsatte därefter till Manila med ankomst dit den 1 juli. Den 5 juli avslutades lastningen sedan 1200 ton copra intagits. Fartyget var nu färdiglastat och avgick med Singapore som nästa mål för att där intaga bunkers för resan över Indiska Oceanen. Den 12 juli anlände vi till Singapore, där befälhavaren efter läkarundersökning fick läggas in på sjukhus. Befälhavareposten övertogs nu av fartygets överstyrman. Den 14 juli lämnade vi Singapore. Sedan Malacca Strait passerats, lades kursen söderut mot ekvatorn för att undvika sydvästmonsunen. Vi följde nu ekvatorn tills vi kommo över på den afrikanska sidan av Indiska Oceanen, då kursen ändrades upp mot Cape Guardafui. Den 31 juli samt den 1 och 2 augusti mötte vi hårt väder från SSW med vindstyrkor upp till 18 sekundmeter. Den 3 augusti angjordes Aden för att landsätta en matros, som insjuknat i blindtarmsinflammation. Den 10 augusti kommo vi till Suez redd och fortsatte efter bunkring genom Suezkanalen. Den 11 passerades Port Said, där ett kortare uppehåll gjordes. Resan genom Medelhavet, Atlanten, Biscaya och Engelska kanalen avlöpte under goda väderleksförhållanden. Den 27 augusti möttes vi av lots utanför Flushing och den 28 anlände vi till Antwerpen. Medelfarten under resan hade varit 8,2 knop. Efter att ha lossat copralasten lämnade vi Antwerpen den 7 september och angjorde Brake i Wesermynningen den 9 september. Efter ankomsten till Brake, där oljelasten lossades, var resan fullbordad. Den hade, räknat från Yokohama, tagit 94 dygn i anspråk. Journalister, fotografer och andra intresserade mötte i alla hamnar vi angjorde under resan, likaså märktes stor uppmärksamhet från andra fartyg till sjöss, som signalerade och sände lyckönskningstelegram för visat mod och gott sjömansskap.

Efter slutlossningen i Brake förhalades "Christer Salén" med sin "lösnäsa" till A. G. Weser i Bremen, där nytt förskepp byggdes. Den 12 februari var M/S "Christer Salén" i sitt ursprungliga skick och återinsattes i trafik för att tjäna generalkonsul Sven Salén och fosterlandet.

Prästen, klockaren och godsägarens oxe

Bland de "sagor och sägner", som den finlandssvenske studenten Selim Perklén upptecknade inom Nuckö socken sommaren 1895 och som trycktes förra året i Svio-Estonica, ingår även denna historia om prästen, klockaren och godsägarens oxe. När redaktionen av Kustbon nu ber mig kommentera omtrycket, måste detta tyvärr ske endast med några ganska osakkunniga ord.

De flesta av Perkléns ifrågavarande uppteckningar från Nuckö — liksom också Ormsö-texterna, som utkomma i detta års Svio-Estonica — synas vara lokala varianter av goda gamla folksagor och folksägnar, men detta utsluter icke, att några kunna vara tämligen originella skapelser i det svenska Estland. Jag undrar, om inte denna historia om den snåle prästen och finurlige klockaren — ett gammalt tema — kan vara en sådan lokal nyskapelse. Eller finns måhända en förebild på estniskt håll. Svar på båda frågorna kanske någon av Kustbons läsare kan ge!

Nov. 1953 Gideon Danell

Äitt stæl ló dur ain stóra hósgrúnd braiver prästgádn o grävagádn var iúst upa gränsn miitt milla. Nü giŋgo hóskríana mäitt vall útaferé grävagádn, bora tulé var ingens karévall, kríana giŋgu sáste o skaldra tærupa. Úpa grävagádn väkst dur otur fágut græss. Án uks had äittsn fæe han óséen e hendre o stó änt iŋgan dá mair ör grävagádn genum hon sáké. Tulémód giŋkk e nü än lánngan skré. Nü giód prästn än dá iútt umm e mótt kesstan o sá: "Hanŋk ä han sína tién, all sia han gole beria bait vott græss å, soss än én ä tiokkur golé tárfrám". Sia beria de grúnd ätt, hois de skúld gæra, o kóm ettust e ain rá, än de skúld tova uksn ot se o llaft å én. Sua å giód. Tærmæ tó de uksn fastur, laid te prästgádn en o ló nén. Sia stá upa lét käté. Bora he giŋkk änt so lét te ræta. Tú mo vi'a, prästé, han skúld bora fá bäst bita ot se o me he sá kóm de é uginist. Kesstan tänŋt tárpa: "Bí bora, gó säbun, nó fás he te ræta nó, to tarmbét kumur". Han tänŋt tá te tova te feita tarma. Bora to ana kâte var daillt o iærge kam upa inahullvana, sia svarva prästn forrgál visa faitast bita ot sé. Nü tänŋt kesstan: "All faitast o goást ä tá äisskit atstarmén, han ska vora minn. Han ska én nó bli úta frám". Bora tró tü hé! Prästn var nédindur ätt han mæ o tærmæ kóm de e tokasning umm e hemm sum ettust skúld fá ot se én. Ettust tó de anan e anæn éndan o skúld dræa, tættn skúld gå fatt å, o sos lánngan énd sum skúld bli e háar ens hendré, skúldn fá ot se. Tærmæ hoka de anan e anan éndan, allitu o tüsu háar ot

sina sí, tätt tarmén ettust gikk á iamt mä prästns nävan, soss än anan éndan ló um kesstans münn. — Nú gikk dur än stikké tí ütè, bora ettust bèria hóshærrn mæ tänkè allt á, hott uksn had táé végen o bèria spærè ätt e. "Nó ä he prästn á kesstan nó, hemm kan e árun vora", tänkt hærrn. Bora ga kér sküldé upa anan, tá ingén ha sitt upa. Tärmæ kam én upa hoj ræ, än en sküld gæra äitt stót gosstè o ting prästn o kesstan mæ tí, drikk füldur de o sia hí ör de, hois e ha gæe mä uksn hansar. Gütt nó, gosstè flíast tél, o äitt brá lá tingast te hóp, prästn o kesstan mæ. "Iütt sékur iüttar", saíur gál folké o soss hæer mæ. Ettust kam iütta upa uksn, umm ingén ha héd nua umm én. Tärmæ sá kesstan gissta fatt út è, än én var stulè. Sia fráa hærrn: "Hemm a sia stulè én?" "Givè bora nuan skæran ot me, nó fá ne sia hér nua nó", sa kesstan. Noh, he stó änt te nekkand; kesstan fikk par trí düffte káarakas, soss än tunga kam laus, o tärmæ bèria én iütt, hois hé had gæe tél, än uksn än stikke tí hád gæe upa grævagádn o än kesstan o prästn had ain gång táé oknobba otn. Nú sküld dü vita hois e kénst ferè prästn, han ló se réur milla auana sum ain krävét, bora hola skwa kesstan upa hé, han iütta fót upa, hois de had dáila en o hois prästn hotis kóð had vila faitast bita. "Bäst sum ve iüst hold tél te lítas umm atstarmén, anan ot sina sía o anan ot sina, tätt tarmén gikk iamt mä prästns nävan á, soss än anan éndan ló umm kesstans münn, tärmæ valkna ia upp", lif a kesstan. Soss blai hærrn argur o sá: "Var e sia bora en draim, sum dü iütta?" "Muidugist var é draim", sá kesstan, "o hola ana sküld ia sia hova té iüttand to?"

Samma text på högsvenska

På en plats låg där en stor herrgårdsäga bredvid prästgården, och kyrkogården var just på gränsen mitt emellan. Nu gingo herrgårdens kreatur jämt vall utanför kyrkogården, men sådant var ingen vidare (eg. ingens) betesmark, kreaturen gingo utan att de kunde beta och skallrade (med sina bjällror) därpå. På kyrkogården växte det emellertid vackert gräs. En oxen hade väl en gång fått den oseden "i händerna" och gick ingen dag mera ur kyrkogården för den sakens skull. På så sätt gick det nu en lång tid. Nu talade prästen en dag med klockaren därom och sade: "Var är nu den välsignade tiden, alltsedan han redan började beta av vårt gräs, så att han redan är tjock därav." Så började de fundera på hur de skulle göra och kommo till slut

överens om att de skulle taga oxen (som sin egendom) och slakta honom. Sagt och gjort. Därmed togo de fast oxen, ledde honom till prästgården och slaktade honom. Sedan åstad och skifta köttet. Men det gick inte så lätt till rätta. Du må veta, prästerna, han skulle bara få de bästa bitarna åt sig, och med det samma kommo de i träta. Klockarn tänkte dock: "Vänta bara, gode vän, nog fås det till rätta nog, då delningen av tarmarna kommer." Han tänkte då taga de fetaste tarmarna. Men då det andra köttet var delat och ordningen kom till inälvorna, så svepte prästen på det förra viset de fetaste bitarna till sig. Nu tänkte klockarn: "Allra fetast och godast är då likväl ändtarmen, han skall vara min. Den skall han nog bli utan (av)." Men tro du det! Prästen var (nödig) ivrig efter den också, och därvid kommo de i gräl om det vem som till sist skulle få den åt sig. Till slut togo de i var sin ände och skulle draga, tills den skulle gå tvärt av, och så lång ände, som skulle bli i envars händer, skulle han få åt sig. Därmed togo de tag i var sin ända, sletto och ryckte var åt sitt håll, tills tarmen till slut gick av jäms med prästens näve, så att den andra änden slog om klockarns mun. — Nu gick det ett stycke tid förbi, men till slut började godsägaren också tänka igenom det hela, vart oxen hade tagit vägen, och började spörja efter det. "Nog är det prästen och klockarn nog, vem annan kan det vara," tänkte han. Men att gå och lägga skulden på en annan, då ingen har sett på! Därvid kom han på den tanken, att han skulle göra ett stort kalas och bjuda prästen och klockarn också dit, dricka dem fulla och sedan narra ur dem, hur det hade gått med oxen hans. Gott nog, kalaset lagades till, och ett bra stort sällskap bjöds ihop, prästen och klockarn också. "Den ena historien ger den andra," säger det gamla folket, och så här också. Till slut kom pratet på oxen, om ingen hade hört något om den. Därvid sade klockarn genast tvärt ut det, att han var stulen. Så frågade godsägaren: "Vem har då stulit honom?" "Ge mig bara några klara, nog får ni sedan höra något nog," sade klockarn. Nå, det stod inte till att neka; klockarn fick ett par tre duktiga supar (est. káarakas), så att tungan kom lös, och därmed började han berätta, hur det hade gått till, att oxen en tid hade gått på kyrkogården och att klockarn och prästen hade en gång tagit och slagit ihjäl honom. Nu skulle du veta hur det kändes för prästen, han slog sig (= blev) röd i ansiktet som en kräfta, men vad såg klockarn på det, han pratade vidare på, huru de hade delat honom och hur prästen varje gång hade velat ha de fetaste bitarna. "Bäst som vi just höllo på med att slitats om ändtarmen, åt var sin sida, tills tarmen gick av jäms med prästens näve, så att den andra änden slog om klockarns mun, därvid vaknade jag opp," slutade klockarn. Så blev godsägarn arg och sade: "Var det då bara en dröm som du berättade?" "Naturligtvis var det en dröm," sade klockarn, "och vad annat skulle jag då ha att berätta?"

Styrelseberättelse

över verksamheten inom föreningen Svenska Odlingens Vänner från årsmötet 1952 intill årsmötet 1953.

Styrelsen har under det gångna verksamhetsåret haft följande sammansättning:

Ordförande: hr Elmar Nyman.

Ledamöter valda intill årsmötet 1955: hrr Viktor Aman, Lars Broman och Anders Lindkvist.

Ledamöter valda intill årsmötet 1954: hrr Alfred Heldring och Manfred Nyman.

Ledamöter valda intill årsmötet 1953: hrr Hugo Mickelin och Ivar Pöhl.

Suppleanter valda intill årsmötet 1955: hrr Edvin Lagman och Anders Stenholm.

Suppleant vald intill årsmötet 1953: fru Helena von Wachenfeldt.

Föreningens revisorer ha varit: hrr Richard Aman och Fridolf Grönberg.

Revisorssuppleanter: frk Olga Hallberg och fru Alma Pöhl.

Posterna inom styrelsen ha varit fördelade enligt följande.

Vice ordförande: hr Viktor Aman.

Sekreterare: hr Anders Stenholm.

Skattmästare: hr Lars Broman.

Klubbmästare: hr Anders Lindkvist.

Antalet medlemmar i föreningen Svenska Odlingens Vänner uppgår f. n. till omkr. 500.

Styrelsen har under det gångna verksamhetsåret hållit 6 prokollerade sammanträden. En del brådskande ärenden ha dessutom avhandlats per telefon.

Föreningens organ "Kustbon" utkom under år 1952 med 6 nummer. Civilekonom Manfred Nyman var ansvarig utgivare och revisor Lars Broman redaktionssekreterare. Fem av numren redigerades av civilekonom Manfred Nyman och ett av läroverksadjunkt Anders Stenholm. Antalet prenumeranter uppgick till 1.200.

Styrelsen vill i detta sammanhang framföra sitt varma tack till redaktionen och övriga medarbetare för det förtjänstfulla och uppoffrande arbete som nedlagts på föreningens tidning under det gångna året.

Föreningen höll sitt årsmöte och anordnade en estlandssvensk hembygdsdag söndagen den 17 augusti 1952 på Godtemplargården Tollare, Värmdö. I årsmötesförhandlingarna deltog 61 medlemmar och hembygdsdagen besöktes av omkring 500 estlandssvenskar. Festalet hölls av f. d. rektorn vid Birkas folkhögskola, agronom Nils Danell, som kåserade om sina minnen från Svensk-Estland. I hembygdsdagens program medverkade för övrigt en på föreningens initiativ tillkommen estlandssvensk blandad kör under ledning av folkskollärare Viktor Aman och två rickul-lag, som bjödo på en uppvisning i volleyboll.

Arbetet på det sedan ett par år planerade est-

landssvenska samlingsverket har fortsatt. En del manuskript ha nu blivit färdiga, och andra äro under utarbetande.

Insamlingen och sorteringen av de till en del estlandssvenskar utsända undersökningsformulären har fortsatt. Då en stor del av blanketterna ännu inte återkommit, vill föreningen ännu en gång rikta en enträgen vädjan till alla som beröras härav, att fylla i formulären och återsända desamma. Skulle blanketterna ha förkommit, är det möjligt att rekvirera nya sådana från föreningens expedition, Tunnelgatan 23, Stockholm. Olika möjligheter för en intensifiering av blankettinsamlingen och ett snabbare genomförande av undersökningen ha diskuterats inom styrelsen.

Lördagen den 1 november 1952 anordnade föreningen ett höstsamkväm i samband med högtidlighållandet av Gustav-Adolfsdagen i Margareta-skolan i Stockholm. Festen, som besöktes av c:a 200 personer, bjöd bl. a. på en översikt över nyutkommen estlandssvensk litteratur, körsång och filmföreläsning.

Arbetet på att insamla och reproducera fotografier från de gamla estlandssvenska bosättningsområdena har intensifierats. Även möjligheterna att mikrofotografera äldre årgångar av Kustbon i syfte att göra dessa bättre lämpade för arkivförvaring ha undersökts. Ett estlandssvenskt referensbibliotek har planerats, och en förteckning över lämpliga och tillgängliga böcker är under utarbetande.

Föreningen har under det gångna verksamhetsåret utökat sitt filmarkiv med två nya filmer, nämligen SF-filmen: "Svensk folkspilla från Rågå" och en film om livet på ålderdomshemmet "Kustbohemmet" på Ramsö av filmfotograf Per-ten.

Söndagen den 18 januari 1953 anordnade föreningen ett studiebesök på Statens Historiska Museum med dr Gejvall som ciceron. Tyvärr var deltagarantalet ganska ringa.

Inemot 200 besökare kunde man däremot räkna när föreningen lördagen den 18 april 1953 anordnade en fest för estlandssvenskarna i Eskilstuna. Programmet upptog sång av en estlandssvensk manskvartett, hälsningsanförande av föreningens ordförande, visning av föreningens filmer och dans. I arrangemanget medverkade föreningens medlemmar på ort och ställe på ett förtjänstfullt sätt.

Under det gångna året har föreningen, liksom under tidigare år, varit representerad i Stiftelsen Kustbohemmet och i styrelsen för Stockholms lokalförening av Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet.

Genom välvilligt tillmötesgående från den sistnämnda föreningens sida har S. O. V. även under det gångna verksamhetsåret haft sin expedition förlagd till Tunnelgatan 23, 3 tr., Stockholm.

Slutligen vill styrelsen till alla föreningens gyn- nare och befrämjare under det gångna verksamhetsåret uttala sitt varma tack.

Stockholm i augusti 1953.

Styrelsen.

God jul och gott nytt år

— Tillönskas släkt och vänner —

Peeter och Gedti Adamson
 Johannes Ahlberg
 Maria och Johan Ahlqvist
 Viktor Aman
 Maria Appelblom
 August Bedman med familj
 Maria Berg
 Valborg Berggren
 Familjen Blomberg, Valla
 August Boman med fam.
 Lars Broman med familj
 Johan Bäckman med familj
 Mina Bäckman
 Valborg Ekstrand
 Gustaf Engbusk med familj
 Robert Enggrön
 E. G. Engqvist med familj
 Torsten Ericsson med fam.
 August Espling med familj
 Familjen Freiman, Valla
 Lydia Friberg
 Katarina Fält
 Magdalena Grahm
 Johannes Granberg med familj
 Anton och Elisabet Grönberg
 Marta och Fridolf Grönberg
 Anders Grönman med familj
 Einar Hamberg
 Vilhelm Hansson med familj
 Alfred Heldring med familj
 Ingrid Heldring
 Anton Heyman
 Ida Kesküll
 Erik Küüen med familj
 Anna Liljebäck
 Alfrida Lindquist
 Anders Lindström med familj
 Gunnar och Melita Mattsson
 Hugo Mickelin med familj
 Lisette Mihlberg
 Johan Nordsten med familj
 Anders Nyman med familj
 Axel Nyman med familj
 Elmar Nyman med familj
 Joel och Mathilda Nyman
 Manfred Nyman med familj
 Berta och Arthur Peedu
 Dagmar Pettersson
 Ivar Pöhl med familj
 Lydia Pöhl
 Alma och Nils Erik Pöhl
 John Rönnberg med familj
 Robert Seman
 Anton och Maria Stahl
 Ivar Stahl med familj
 Anders Stenholm med familj
 Robert Stromback med familj

Sjöfolksidrott

Leander Gjärdman

Sverige har enligt Svenska Dagbladet vunnit kampen i fri idrott mellan de nordiska ländernas handelsflottor med 646.000 poäng mot Finlands 619.000 poäng. Island placerade sig trea med 388.000 poäng och Danmark fyra med 298.000. Bästa båt var Johnson-linjens m/s Canada, som under tävlingar i San Pedro inhöstade 74.580 poäng.

Den estlands-svenske överstyrmannen på s/s Ellinor, Leander Gjärdman, gjorde en uppmärksammad insats med 13.18 m. i kula, ett resultat som med hänsyn till omständigheterna kan betecknas som mycket gott.

Tävlingen utkämpades i olika hamnar från San Pedro i Californien till Sidney i Australien. Även Antwerpen hörde till de stora poänghamnarna.

Sammanlagt deltog 1.350 nordiska sjömän i tävlingen.

Leander Gjärdman seglar numera som staffcapitan på passagerarfartyget "Anna Salen", som går i trafik mellan europeiska hamnar och Australien. (Sv. D:s foto)

Lösning på Höstens korsord

Vågrätt: 1 Byggnad. 5 Reval. 8 Ada. 9 Oblat. 12 Gökur. 13 Dött. 14 Böla. 15 Adress. 17 Hapsal. 19 Stare. 20 Bister. 22 Ranson. 24 Gelé. 26 Ymer. 29 Astma. 30 Släde. 31 Ton. 32 Delta. 33 Österby.

Lodrätt: 1 Blod. 2 Galt. 3 Nät (ev. not). 4 Dagö. 5 Ragata. 6 Vakans. 7 Lärarlön. 10 Böld. 11 Attest. 14 Basar. 15 Aiboland. 16 Stengata. 17 Herde. 18 Pendyl. 21 Samtal. 23 Osed. 25 Lönö. 27 Mär. 28 Revy. 30 Sot.

Först öppnad rätt lösning var insänd av Fru Hilda Kjellgren, Tangen R88, Bromma.

Lars Svedberg med familj
 Alfred Sydman med familj
 Oskar Sydman
 Rune och Agnes Söderberg med familj
 Alexander Tegelberg med familj
 Johannes Tegelberg med familj
 Margot och Kjell Teglund
 August och Maria Timmerman med familj
 Ingeborg Thomsson
 Maria och Johan Wallin
 Lovisa Viksten
 Elsa Willman
 Systrarna Österblom

Talrikt besökt höstsamkväm

S. O. V:s höstsamkväm hade i år samlat närmare 200 deltagare. Då arrangörerna endast vågat räkna med halva antalet, tog det sin tid att placera alla som till en början inte kunde beredas plats vid de dukade kaffeborden. Väntetiden förflöt emellertid snabbt i vänners lag och så småningom kunde ordföranden Elmar Nyman hälsa de närvarande välkomna. Talaren erinrade om att dessa höstsamkväm, som äro en fortsättning av traditionen med våra Gustav-Adolfs-fester i det gamla hemlandet, nu fått en helt annan innebörd än förr, då kampen för modersmålet och svenskheten helt dominerade våra kulturella strävanden. Härefter sjöng föreningens blandade kör några sånger under Viktor Amans ledning — ett alltid lika uppskattat programinslag, som osökt förde tankarna till våra fester där hemma.

Efter sången kåserade Edvin Lagman om estlandssvensk diktning och dess inspirationskällor. Som sista programpunkt förevisades ett antal kortfilmer, bl. a. en av S. O. V. inköpt film om livet på Rågöarna.

Den trevna samvaron avslutades enligt gammal, god sed med Modersmålet's sång.

Erik Westerman 60 år

Den 7 augusti fyllde jordbrukaren Erik Westerman, Edinge Uppland, 60 år. Han är född i Rickul och son till jordbrukaren och kommunalmanen Mats Westerman. Efter faderns död övertog Erik gården. Han förde ett hårt och strävsamt liv. Familjen var stor och åkertegarna magra och små. Sommaren 1944 kom Erik Westerman med familj till Sverige. Genom flit och sparsamhet har han kunnat köpa sig egen gård, åt vars skötsel han ägnar allt sitt intresse. På högtidsdagen uppvaktades han av barnen med familjer, av släkt och av goda grannar. Äldste sonen, Fredrik, befinner sig tyvärr bakom järnridån.

B—n

Sven Danell 50 år

Hovpredikanten och kyrkoherden Sven Danell, Västra Tunhem, fyllde onsdagen den 25 nov. 50 år.

År 1930 kom Sven Danell till Estland och fick sin verksamhet förlagd till Rickul. Till en början mottogs han med misstro. I synnerhet de gamla

och frireligiösa ville ogärna ha att göra med den unge prästmannen. Han gjorde ju någonting så oerhört som sparkade fotboll och sjöng profana sånger tillsammans med ungdomarna!

Det dröjde emellertid inte länge förrän även de frikyrkliga gick till kyrkan för att lyssna till den "icke troende prästen". Efter ett par års in-

tensiv verksamhet erkändes han även av den estnisktalande delen av Nuckö församling och Sven Danell valdes till församlingens kyrkoherde. Han fick vidare tjänstgöra som lärare både på Birkas och på Svenska gymnasiet i Hapsal. Sedan arbetet en gång fått fart, växte det av sig självt. För Sven Danell blev problemet att under de följande åren jaga upp de minuter, som behövdes till de olika göromålen. Dock skriver han i sin estlandsbok "Guldstrand", där han berättar om upprottet från Estland: "Någonting var oåterkalleligen slut: de gyllene åren, de år då man verkligen levde".

Hemma i Sverige har Sven Danell ägnat mycket tid och stort intresse åt humanitär verksamhet. För tusentals flyktingar av olika nationalitet och religion har han utgjort ett osvikligt stöd och vid olika tillfällen fört deras talan. Nu ägnar han all sin lediga tid åt hjälpverksamhet för de tyska bönderna. Svenska bönder avstår dagsinkomster för tyska olycksbröder, som fått hus och hem, nya gårdar, djur och maskiner genom Sven Danells aktion.

Sven Danell har stått på två biskopsförslag samtidigt. Det gjorde han, när biskopsstolarna såväl i Visby som i Skara skulle återbesättas. Det är få prästmän, som bevisats en sådan heder.

Vi bringar Sven Danell en senkommen hyllning och ett hjärtevarmt tack.

A. Vesterberg

GOD JUL
och GOTT NYTT ÅR

tillönskas alla vänner och gynnare

KUSTBON och S.O.V.

Voldemar Lindström 50 år

Den 30 september firade kontrollassistenten Voldemar Lindström från Vipall sin 50-årsdag. Jubilaren är det trettonde barnet i en känd familj, som givit Svensk-Estland många dugliga sjömän och fiskare. Voldemar bröt emellertid med familjetraditionen och slog målmedvetet in på en egen bana. Efter militärtjänstgöring sökte han sig till Birkas folkhögskola och därifrån med okuvlig framåtanda till Vadsbo lantbruksskola i Sverige, där han år 1929 tog examen med hedersomnämmande. Härefter kompletterade han sina kunskaper inom mejerihandlingen vid Kontrollassistenteskolan i Kuusiku. Efter avslutad utbildning innehade han olika ansvarsfulla poster inom Estlands mejerinäring, varav under de senaste åren före flykten till Sverige som assistent till kontrollrevisorn i Harriens län.

Vid sidan om sitt förvärsarbete har jubilaren aktivt deltagit i förenings- och folkbildningsarbetet, bl. a. som ordförande inom S. O. V:s lokalavdelning i Vipall.

På högtidsdagen har jubilaren fått motta talrika bevis på uppskattning och vänskap från sina många estniska och estlandssvenska vänner.

Vår kära lilla Mor och Mormor

Katarina Alblom

född den 20 juni 1858 på Ormsö
insomnade lugnt och stilla på Kustbohemmet,
Ramsö, den 3 november 1953.

Djupt sörjd och saknad av oss, bror, övrig
släkt och vänner.

AGNETA

Katarina Maria

Ditt rika och varma hjärta har slagit
sitt sista slag
Nu sover Du ut från all smärta och
Din rastlösa arbetsdag
Hur ärligt och modigt Du kämpat, för
mödorna aldrig Du vek
Din blick var så öppen och trofast,
Ditt hjärta kände ej svek
Din plikt i det sista Du givit, Din kraft
Dina tankars flykt
Och därför i döden Du vilar så stilla,
lugnt och tryggt.

Min älskade Make
vår käre Far
Farfar och Morfar

Adam Borrman

född den 9/10 1870 i Rickul
död den 28/10 1953 på Almnäs
Djupt sörjd och saknad av Maka, Barn och
Barnbarn samt övrig släkt och vänner.

Tack lilla pappa för åren som gått,
Tack för all kärlek och godhet vi fått.
Tack för all omsorg om oss Du bar
Tack för allt vår käre Far.

Vår kära lilla Mamma
Mormor och Farmor

Adelheide Kühn

f. Rosen

Född på Nargö d. 28/1 1867
Död på Ramsö d. 20/11 1953

I tacksamt minne bevarad av
barn och barnbarn
Din ädla själ Ditt goda hjärta
Nu funnit frid från all jordisk smärta.

FAMILJENYTT

Döda

Änkefru Katarina Alblom, född Grönman den 20 juni 1858 på Ormsö, avled den 3 november 1953 på Kustbohemmet, Vaxholm.

Adam Borrman, född den 9 oktober 1870 i Rickul, avled den 28 okt. 1953 i Almnäs.

Daniel Luther, född den 20 april 1884 på Nargö, avled den 14 oktober 1953 på Mörby lasarett.

Änkefru Adelheide Kühn, född Rosen den 30 januari 1867 på Nargö, avled den 21 november 1953 på Kustbohemmet, Vaxholm.

Fr. Lovisa Vesterman, född den 20 juni 1891 i Rickul, avled den 16 december 1952 på Ås ålderdomshem.

Änkefru Maria Åkerman, född Fällin den 17 december 1873 på Ormsö avled den 23 augusti 1953 på Lerbo ålderdomshem.

Födda

Åse Birgitta Valborg, född den 1 sept. 1953 i Öregrund, dotter till Agnes Ingeborg Söderberg, född Mählberg och Axel Rune Söderberg.

Ulf Erik Gustav, född den 21 sept. 1953 i Uppsala, son till Rosalie Åkerblom född Westerman och Erik Åkerblom.

En dotter den 9 nov. 1953 i Stockholm. Elsa Appelblom född Åkeson och Birger Appelblom.

Förlovade

I Sundbyberg den 25 oktober 1953 mellan Leander Gjärdman och Valborg Söderström.

Bemärkelsedagar

95 år.

Viberg, Lena, f. Vesterman, 20 februari 1859, Rickul.

90 år.

Gärdström, Katarina, 15 februari 1864, Ormsö.

85 år.

Berg, Ferdinand Johan, 5 januari 1869, Reval.

Svärd, Maria, f. Åman, 7 januari 1869, Ormsö.

80 år.

Klippberg, Mari, 7 januari 1874, Rickul.

Vikman, Kersti, f. Pelmas, 7 januari 1874, Rickul.

Hedenström, Gertrud, f. Törnblom, 13 januari 1874, Ormsö.

Granberg, Anna, 19 januari 1874, Nuckö.

Laurin, Anna Emilie, 22 januari 1874, Reval.

Eilart, Vilhelmine, f. Freiman, 25 januari 1874, Rickul.

Heldring, Johan, 29 januari 1874, Nuckö.

Kyrkslätt, Maria, f. Lindström, 1 februari 1874, Ormsö.

Nilsson, Mari, f. Fagerlund, 22 februari 1874, Rickul.

Simberg, Alexander, 1 mars 1874, Rågö.

Enkvist, Katarina, f. Rosenblad, 5 mars 1874, Ormsö.

Appelblom, Katarina, f. Svärd, 8 mars 1874, Ormsö.

Nordgren, Johan, 10 mars 1874, Runö.

75 år.

Åkerman, Katarina, f. Valberg, 7 januari 1879, Ormsö.

Vidgren, Lars, 10 januari 1879, Ormsö.

Sjöman, Gertrud, f. Alström, 15 januari 1879, Ormsö.

Alström, Maria, f. Hörnsten, 27 januari 1879, Ormsö.

Hedenström, Maria, f. Murman, 2 februari 1879, Ormsö.

Freiman, Rosalie Elisabeth, f. Freiman, 5 februari 1879, Reval.

Björk, Arvid, 20 februari 1879, Runö.

Klement, Maria, f. Österlin, 27 februari 1879, Rågö.

Ruderström, Johannes, 1 mars 1879, Vippal.

Söderman, Alexander, 2 mars 1879, Vippal.

Wilhelmsson, Konstantin, 2 mars 1879, Baltischport.

Melin, Henrik, 5 mars 1879, Runö.

Massalin, Maria, f. Björkman, 20 mars 1879, Ormsö.

Westerström, Gertrud, f. Alström, 24 mars 1879, Ormsö.

70 år.

Kolmakov, Leontine, f. Krem, 5 januari 1884, Reval.

Järnström, Johan, 12 januari 1884, Ormsö.

Selin, August, 14 januari 1884, Ormsö.

Stahl, Ester Elvine, f. Engman, 28 januari 1884, Rickul.

Kreitsveg, Lisette, f. Pella, 16 februari 1884, Korkis.

Grönberg, Elisabet, f. Timmerman, 17 februari 1884, Kors.

Lorentz, Henrik, 18 februari 1884, Runö.

Grundsten, Maria, f. Alström, 27 februari 1884, Ormsö.

Adelman, Mina, f. Mählberg, 1 mars 1884, Rickul.

Lilja, Agneta, 7 mars 1884, Ormsö.

Ullisgård, Maria, f. Bullars, 17 mars 1884, Runö.

Alkvist, Agneta, f. Alkvist, 20 mars 1884, Ormsö.

Alkvist, Agneta, 22 mars 1884, Ormsö.

Nyblom, Lars, 31 mars 1884, Ormsö.

60 år.

Fält, Gertrud, f. Alros, 18 december 1893, Ormsö.

Tennisberg, Martha, 1 januari 1894, Reval.

Alberg, Ida, f. Jurisson, 13 januari 1894, Pärnau.

Pöhl, Eduard, 13 januari 1894, Nuckö.

Nyländer, Alide, f. Klingberg, 14 januari 1894, Rickul.

Wasiljev, Maria, f. Boman, 14 januari 1894, Hapsal.

Pihlman, Anders, 16 januari 1894, Ormsö.

Ahlström, Gertrud, f. Lindström, 17 januari 1894, Ormsö.

Brandt, Olga, f. Tanseri, 23 januari 1894, Nuckö.

Bedman, Alexander, 24 januari 1894, Hapsal.

Söderman, August, 29 januari 1894, Vippal.

Aavik, Maria, f. Hallman, 30 januari 1894, Reval.

Blees, Helga, f. Vikström, 9 februari 1894, Reval.

Grönman, Agneta, f. Murman, 14 februari 1894, Ormsö.

Grunman, Agneta, f. Murman, 14 februari 1894, Ormsö.

Wapper, Elisabeth, f. Palmkron, 14 februari 1894, Runö.

Beckman, Maria, f. Fällman, 7 mars 1894, Ormsö.

Dreijer, Katarina, f. Mikkos, 18 mars 1894, Runö.

Gering, Arnold, 19 mars 1894, Reval.

Treiberg, Julia, f. Tahlberg, 23 mars 1894, Rickul.

Appelblom, Maria, f. Wikström, 26 mars 1894, Ormsö.

Wirén, Marianne Ester, 28 mars 1894, Reval.

50 år.

Åkerblad, Ida, f. Hamberg, 7 januari 1904, Rickul.

Löfstedt, Ingrid Sara, f. Nyman, 17 januari 1904, Reval.

Falk, Mats, 27 januari 1904, Runö.

Nordsten, Maria, f. Kornblom, 29 januari 1904, Ormsö.

Leemets, Paul Nikolai, 7 februari 1904, Reval.

Luks, Johannes, 9 februari 1904, Rickul.

Bertelson, Richard Johannes, 11 februari 1904, Nargö.

Gärdström, Katarina, f. Svahn, 8 februari 1904, Ormsö.

Brunberg, Nikolai, 13 februari 1904, Rickul.

Rosenblad, Maria, f. Alström, 12 februari 1904, Ormsö.

Bertholm, Marie, 15 februari 1904, Rågö.

Rosen, Hilda Hermine, f. Viliberg, 16 februari 1904, Öismäe.

Söderholm, Hilda, f. Åkerman, 20 februari 1904, Rickul.

Vesterström, Johan, 21 februari 1904, Ormsö.

Kubar, Thomas, 19 februari 1904, Vippal.

Nyman, Ida, f. Amberman, 23 februari 1904, Nuckö.

Hamberg, Olga, f. Kopparberg, 27 februari 1904, Rickul.

Boman, Karl, 28 februari 1904, Reval.

Teichman, Maria, f. Pappo, 4 mars 1904, Nuckö.

Wahlberg, Lars, 8 mars 1904, Ormsö.

Widgren, Maria, f. Sjöman, 9 mars 1904, Ormsö.

Brunberg, Maria, f. Söderlund, 10 mars 1904, Rickul.

Melin, Dorothea, f. Benas, 15 mars 1904, Runö.

Kibus, Johannes, 25 mars 1904, Nuckö.

Törnblom, Katarina, f. Westerblom, 31 mars 1904, Ormsö.

Han lyckades fly...

Stockholms-Tidningens estniska upplaga publicerar spännande artikelserie från dagens SOVJET-ESTLAND

En rad skildringar som ifråga om dramatik, livfullhet och detaljrikedom inte lämnar något övrigt att önska börjar den 1 januari i Stockholms-Tidningens estniska upplaga. Osminkat realistiskt berättar en estnisk flykting om sina öden i Sovjet-Estland och dess fångelser. Försumma inte detta tillfälle att få lära känna förhållandena i dagens Estland.

Dessutom ger Er Stockholms-Tidningens estniska upplaga, den s.k. C-upplagan, ny-

heter från de mest välinformerade källor om liv och händelser i nuvarande Sovjet-Estland, om flyktingarnas villkor och förhållanden i olika länder, kulturartiklar, estniska kyrko- och föreningsmeddelanden och allt annat som kan intressera estländare och estlandssvenskar. Ni får alla dessa nyheter med estnisk text i ST:s C-upplaga, som dessutom är en stor svenskspråkig rikstidning, med allt vad det innebär av förnämlig nyhetsservice.

Stockholms-Tidningens C-upplaga kostar per månad 4:50, per kvartal 13:25 och per halvår 26:50. Pren. sker genom postanstalterna.

NYHET

för Er som bor i Stockholm

Fr.o.m. nyåret utger Stockholms-Tidningen en särskild upplaga, A+C-upplagan, avsedd för dem som bor i Stockholm med omnejd. Detta innebär att abonnenterna får tidningens ordinarie upplaga utburen med tidningsbud, och därtill skickas per post all estnisk text två gånger i veckan på 10 sidor med alla nyheter om Estland, esterna och estlandssvenskarna.

A+C-upplagan kostar per månad 7:75, per kvartal 23:25 och per halvår 46:50.

Prenumerera på

**STOCKHOLMS
TIDNINGEN**

Vattugatan 12

Tel. 22 20 00